

Molenverhalen

Johan Slingerland

Johan Slingerland (1960) is molenaar én boer. Hij volgde in 1987 zijn vader op als molenaar van de Putmolen in Aarlanderveen.

Op 1 december 1987 volgde ik mijn vader op als molenaar op de Putmolen, oftewel molen no. 4 van de Molenviergang te Aarlanderveen. Vanaf dat ik een klein ventje was, heb ik geroepen: "Ik word net als pappa: ik ga koeien houden en ik word molenaar."

Johan Slingerland (Foto Ellen Steendam)

Jong

Mijn vader Jaap Slingerland is op zijn 19e als molenaar begonnen op de Sluismolen in Streefkerk. Aan de Lek, naast Nieuw-Lekkerland, vlakbij de Kinderdijk. De Sluismolen was onderdeel van een groep van vijf windmolens. Het was een hele grote molen. Tijdens de oorlog zat er een korenmolenaar uit Zeeland op. De plek waar zijn korenmolen stond, was onder water gezet vanwege de inundatie. Mijn vader zag van tevoren aankomen dat die positie vrijkwam als die molenaar terug naar zijn eigen

molen ging en heeft toen gesolliciteerd. Ondanks zijn jonge leeftijd werd hij op 1 oktober 1945 al tot molenaar benoemd. "Hoewel de gegadigde wat jong is..." stond er in zijn aanstellingsbrief.

Drama op drama

Mijn vader was als vrijgezel begonnen op de molen, maar in 1947 getrouwd met mijn

Molenverhalen is een uitgave van Erfgoedhuis Zuid-Holland.

Het *oral history* project Molenverhalen heeft tot doel kennis en verhalen op te tekenen over de poldermolens in Zuid-Holland. Het project wordt mogelijk gemaakt dankzij de provincie Zuid-Holland, Fonds 1818 en het Prins Bernhard Cultuurfonds.

Interview: Marloes Wellenberg en Ellen Steendam

Redactie: Marloes Wellenberg

Met medewerking van Lisette Albers, Agnes Smit en Marion Loomans

© 2019 Erfgoedhuis Zuid-Holland
www.erfgoedhuis-zh.nl

Postadres

Postbus 3092
2601 DB Delft

Contact

T 015 215 43 50
E molenverhalen@erfgoedhuis-zh.nl

Molenverhalen

moeder. Hun eerste kindje is doodgeboren en ondanks dat hij getrouwd was en molenaar was, moest hij een jaar naar Indië, in arbeidsdienst. Er kwam een tijdelijk molenaar, maar mijn moeder mocht op de molen blijven wonen. Mijn vader kwam na een jaar vervroegd terug, omdat hij een scheurtje in zijn milt had. Dat was in januari '49. Nog geen jaar later kondigde het bestuur van de polder Streefkerk aan over te stappen op mechanische bemaling. Dan zouden de molens dus buiten bedrijf komen. De boeren in het polderbestuur waren uitgekookt. De andere molenaars waren al op leeftijd, die konden wel met vervroegd pensioen. Maar mijn vader was de jongste molenaar en hem zouden ze het langst wachtgeld moeten betalen. Daarom hadden ze bedacht dat hij maar machinist op het gemaal moest worden. Daar had mijn vader alleen geen zin in, hij wilde molenaar blijven.

De Sluismolen in Streefkerk. De molen is in 1979 afgebrand. (Collectie Rijkdienst voor het Cultureel Erfgoed CC BY SA 4.0)

“Ga jij met je vrouw naar Aarlanderveen”

In de zomer van 1950 was er op een ochtend een molenmaker aan het werk op de Sluismolen. Piet van Beek had daar de molens in onderhoud. Hij vroeg aan mijn vader: “Ben je al eens in Aarlanderveen geweest?” Om allerlei redenen was het daar nog niet van gekomen. “Nou,” zei Piet van Beek, “als je molenaar wil blijven, zou ik daar toch maar eens heen gaan, want ze zoeken

een molenaar.” Het was negen uur 's morgens. De molenmaker zei: “Ik weet het goed gemaakt. Ik moet hier vandaag toch de hele dag teren, ik let wel op de molen, ga jij met je vrouw naar Aarlanderveen om te kijken.”

“Nou goed,” zeiden mijn ouders. Mijn oudste broer Piet was toen krap een half jaar dus die werd bij oma in Nieuw-Lekkerland gebracht. Toen moesten ze overvaren met de pont naar Lekkerkerk, daar de bus naar Gouda nemen en dan met het treintje naar Alphen aan den Rijn. In Alphen aan den Rijn moesten ze een fiets huren om in Aarlanderveen te komen. Zo gezegd, zo gedaan. Om een uur of vier 's middags waren ze in Aarlanderveen. Ze zijn toen bij de ondermolen wezen kijken, bij de molenaar die weg zou gaan. Ze vroegen hem waar de voorzitter van de polder woonde. De molenaars waren in dienst bij het bestuur van de Drooggemaakte Polder aan de Westzijde. Nou, die molenaar gaf het adres en wat later – het was al zo'n beetje melktijd – belden ze aan bij de boerderij van de voorzitter. Die was verbouwereerd en stond wat te dubben. “Hebben jullie al een molenaar dan?”, vroeg mijn vader. “Nou, ja, nee, nee, nog niet.” Mijn vader kreeg de indruk dat er eigenlijk al een molenaar was, maar wat was het geval? Mijn ouders waren getrouwd en de tweede baby was op komst. De boeren hadden veel liever een getrouwde molenaar dan een vrijgezel, want dan was er altijd iemand thuis. De molen was hun eigendom en op die manier was de molen steevast beheerd. Om een lang verhaal kort te maken: op 1 oktober 1950 werd hij benoemd tot molenaar op de ondermolen in Aarlanderveen.

Verdronken

Vroeger ging zo'n verhuizing heel makkelijk. 's Morgens ging de zittende molenaar eruit en 's middags zat de volgende er al weer in. Daarom moet ik altijd lachen als ik zie hoe het nu gaat: er wordt zo'n beetje een compleet nieuwe molenwoning tegenaan gesmeten voor er een nieuwe molenaar intrekt. Mijn vader en moeder zaten goed en wel een paar dagen op de

Molenverhalen

ondermolen, toen de voorzitter langskwam en vroeg of ze niet liever naar de molen aan de Kerkvaart wilden. Dat is dus deze molen, de Putmolen. Op de Putmolen zaten toen een broer en zus: Jacob en Bertha van der Bijl. Op de dag dat mijn ouders naar de ondermolen waren verhuisd, was Bertha begraven. Zij was vijf dagen ervoor achter de Putmolen verdronken. Kort na het verdrinken van zijn zus had Jacob tegen het bestuur gezegd: "Ik stop ermee. Ik ga terug naar familie in Woubrugge." Hij was toen 67 jaar, zijn zus was 72 geworden. Je kreeg destijds nog geen AOW, dus bleef je zolang als het kon doorwerken. Maar die Jacob was lichamelijk minder peren waard dan zijn zus, dus die zag het in zijn eentje niet meer zitten op de molen. Kortom, die molen kwam vrij en ze hadden een nieuwe molenaar nodig.

Goed, mijn vader en moeder zijn hier dus eens gaan kijken. Maar wat was het geval? Die broer en zus waren superzuinig. Er lag voor drie, vier jaar brandhout op de werf, want die mensen hadden twee keer een oorlog meegemaakt. Die dachten: er komt nog wel een derde en dan is er weer niks te krijgen, dus we bewaren en sparen. Het was hier een oude bende binnen. Er zaten ratten en muizen, allemaal vieze troep. Niet dat die mensen het verwaarloosd hadden, maar er was gewoon geen geld, er was niks opgeknapt. Klaar, die mensen deden het ermee. Het was hier ook anders indertijd. De woonkamer was kleiner. Daar stond een wand met een kachel, maar die kachel werd minimaal gebruikt. Ze gingen wel bij de koeien zitten, want daar was het ook warm. Bij de molen zit een zomerhuisje met stal. Het woongedeelte van het zomerhuis was vroeger de helft kleiner, omdat de helft in beslag genomen werd door de stal. In die stal had Jacob drie koeien staan. In het zomerhuisje zat een tussendeur naar de stal. Als je die deur openzette kwam de warme lucht van de stal in het huisje. Verder werd er niet gestookt, dus met die warme damp uit de stal was het er altijd vochtig en klam.

Mijn moeder bekeek de boel bij de Putmolen eens en zei tegen mijn vader: "Nou, er moet zoveel gebeuren aan die molen, dat doen we maar niet." Ze was toen hoogzwanger van haar tweede, mijn broer Arie. Ze zag het niet zitten in zo'n oncomfortabele toestand te wonen met twee kleintjes.

Kijk, die ondermolen, waar ze toen net woonden, was betrekkelijk nieuw. Tenminste, de molen zelf niet, maar wel de betimmering. De vorige molen was in 1924 afgebrand, tot op de grond. Toen hebben ze een complete molen gekocht die eerst in Bleiswijk stond, en die hebben ze hier weer opgebouwd. Die molen kreeg een hele nieuwe binnenbetimmering. Dus die was in 1950 nog maar 26 jaar oud, terwijl de betimmering van de Putmolen, die in 1801 was gebouwd, waarschijnlijk nog dateerde van anderhalve eeuw ervoor.

Putmolen

Dus mijn ouders besloten dat ze in de ondermolen wilden blijven en toen ze kwamen terugfietsen zagen ze de voorzitter van de polder, die hier aan de Achtermiddenweg zijn koeien stond te melken. "Stop even", zei mijn vader. "Ik zeg gelijk even dat we ervan af zien." Dus mijn vader het land in, naar die boer toe. Dat duurde en duurde maar en mijn moeder maar wachten. Op een gegeven moment werd zij gewenkt. Zij moest ook komen. "Dat is nou ook jammer, dat jullie ervan af zien", zei die boer tegen mijn moeder. "Ja, dat het een beetje oud is, weten wij ook wel. Maar joh, ga er vanavond nog eens heen en schrijf dan eens op een briefje wat je allemaal opgeknapt wil hebben. Morgenavond is er een bestuursvergadering, dan moet je dat briefje ingeleverd hebben." Dus zo is dat gegaan. Op advies van die voorzitter zijn mijn ouders vier weken later in de Putmolen gaan wonen. Wat ook meespeelde was dat mijn vader op de Putmolen mogelijkheden zag melkkoeien te gaan houden. In Streefkerk vulde hij zijn molenaarsinkomen aan door te werken bij de boeren. Koeien voor de boer melken? Dat

Molenverhalen

kan ik net zo goed zelf doen, dacht hij. Bij de Putmolen hield Jacob van der Bijl drie koeien. Er was stalruimte, een hooiberg en wat grasland. Bij de ondermolen zat ook een stal, maar die was al 20 jaar niet meer in gebruik en helemaal verbouwd. Er zaten ook minder kavels grond bij.

Koe op afbetaling

Toen ze op de Putmolen kwamen, is mijn vader direct drie koetjes gaan houden. Naast het zomerhuis en het stalletje, die eigendom van de polder waren, stonden een stenen varkensschuur en een hooibergje. Dat was een rieten kap met dichtgetimmerde wanden. Die staan er nu nog, trouwens. Deze waren eigendom van Jacob van der Bijl en mijn vader kon die voor 500 gulden van hem overnemen. Dat was destijds een half jaarloon, want je verdiende als molenaar 1000 gulden per jaar. “Dat was wel krap, hoor, in het begin,” zei mijn moeder weleens, “al dat geld dat we moesten afstaan voor dat hooibergje en een varkenshokje.”

Na een jaar vroeg mijn vader aan het polderbestuur of hij het zomerhuis bij de stal mocht trekken. De boeren uit het bestuur vonden dat wel prima. Als Jaap Slingerland zijn koeien in het zomerhuis zet, is het zijn stal en hoeven wij het niet meer te onderhouden, dachten ze waarschijnlijk.

Dus in mijn jeugd stonden de koeien tot voor in het zomerhuis. Mijn vader heeft hier nog een afdak aangebouwd. Als hier 's zomers de molenmakers boven aan het werk waren, moesten ze altijd lachen. “Het lijkt hier wel een nederzetting met al die verschillende stukjes dak”, zeiden ze dan.

Mijn vader breidde uit en huurde overal land. Dat lag verspreid door de polder, want je had het niet voor het uitzoeken. Alleen waar er land te huur was, kon je huren. Kopen was er sowieso niet bij, daar was geen geld voor. Ze konden toen met geleend geld met moeite een koe op afbetaling kopen. Zo ging dat in die tijd.

Scheve gezichten

Op een gegeven moment zeiden mensen van het polderbestuur of anderen die hier weleens kwamen: “Goh, het gaat wel goed met jullie, want elk jaar komen er een paar koeien bij en een paar kinderen.” En dat klopte. Mijn broers Piet van '49 en Arie uit '50 waren er al, maar in '52 kwam Jaap en daarna Rien in '55. Toen kwam Els in '58, Petra in '59 en tenslotte ik in 1960. Halverwege de jaren vijftig hoefde mijn vader niet meer bij een ander te gaan werken en hadden ze voldoende melkgeld om zelf van rond te komen.

“Het lijkt hier wel een nederzetting met al die verschillende stukjes dak” (Foto Ellen Steendam)

In mijn geboortjaar molk mijn vader waarschijnlijk een stuk of 14, 15 koeien. Het kwam wel eens voor dat we wat afgunst voelden bij de boeren in de omgeving. In die tijd was er een soort rangverschil tussen de boeren en de molenaar. De molenaar was een werknemer van het polderbestuur, en werd door de boeren betaald om de polder droog te houden. In de ogen van de meeste boeren bleef een molenaar toch een ondergeschikte. Dan kreeg je wel eens scheve gezichten van: “Zo, zo, die molenaar gaat steeds meer koeien melken.” Mijn vader deed het ook nog goed bij de melkcontrole. Qua melkproductie zat hij altijd in de bovenste helft. Dat speelde ook nog mee. Mijn vader heeft wel situaties meegemaakt dat hij land dat hij had kunnen huren, door flauwe streken niet kreeg. En dat wringt weleens. Mijn moeder had daar wel eens moeite mee, maar mijn vader niet. Die stond daarboven.

Molenverhalen

Boelhuis

Die hooiberg die daar staat, met die vier palen, is nu bij de stal betrokken, maar ik kan me nog vaag herinneren dat die werd opgebouwd. Dat was in 1964, toen ik 4 jaar was. Die hooiberg was aanvankelijk van Cor Kempenaar, de voorzitter van het polderbestuur. Mijn vader heeft die van hem overgenomen. Cor Kempenaar had hem via een boelhuis. Dat is wanneer de inventaris van een boerderij of huis openbaar wordt verkocht, bijvoorbeeld als een boer geen opvolger heeft en zijn boerderij wegdoet. Al het gereedschap, alle spullen, al het vee wordt dan per opbod en afslag verkocht op de werf van die boer. Vroeger, toen ik klein was, ging ik vaak mee naar zo'n boelhuis. Ze zetten dan bijvoorbeeld een koe in de verkoop. Zeg dat die 1000 gulden waard was. Dan begonnen ze met bieden vanaf een bepaald bedrag, dus bijvoorbeeld 700 gulden. Dan bood de een na de ander: "800! 900! Wie biedt er meer dan 900? Daar: 1000 gulden!" Als jij dat dan geboden had, werd die koe opgeschreven met jouw naam erbij. Jij hebt die koe dan 'in bod gezet' voor 1000 gulden. Daarna gingen ze afmijnen. Ze begonnen dan iets boven dat bedrag, dus bijvoorbeeld 1200 gulden. Dan was het van: "1150, 1100, 1050." Riep er dan niemand die 1000 gulden bood, dan was de koe voor degene die hem in bod had gezet. "Die heeft hem aan zijn broek", zeiden ze dan. Maar als er iemand was die wel 1000 gulden bood, dus het bedrag waarvoor de koe in bod was gezet, dan ging de koe naar die bieder. Maar degene die de koe in bod had gezet, kreeg 25 gulden strijkgeld. Er waren mensen die dat heel goed konden. Die voelden goed aan wanneer ze het risico konden nemen om iets in bod te zetten. Dan waren er bijvoorbeeld 25 koeien geveild en dan staken ze 15 keer 25 gulden in hun zak. Ze kochten die koe niet, want die werd afgemijnd door een ander. Zo'n ochtendje boelhuis bracht dan lekker geld op, maar er was natuurlijk wel een risico dat ze zelf met de koopwaar bleven zitten. Ze konden er dan niet onderuit om te betalen.

Op die manier was Cor Kempenaar aan de hooiberg gekomen. Het boelhuis waar die hooiberg had gestaan was in Gouwsluis, schuin tegenover de korenmolen. Cor Kempenaar had de hooiberg in bod gezet, maar die werd niet afgemijnd, dus die had hem aan zijn broek hangen. Kijk, in bod zetten kon je alleen maar doen als ze wisten dat je kapitaalcrachtig was. Ze lieten geen mensen meedoen waar geen cent te halen viel. De notaris die de verkoop regelde, wist bijvoorbeeld wel dat Cor Kempenaar een grote boerderij had aan het Zuideinde van Aarlanderveen met zoveel hectare land. Maar goed, Cor Kempenaar deed dus niets met die hooiberg, die lag onttakeld op zijn erf. Mijn vader wist dat en heeft toen gevraagd of hij hem mocht kopen. Hij wilde meer koeien gaan melken. Hij had toen wat land kunnen huren, dus hij wilde een grotere hooiberg. Cor Kempenaar stemde in met de verkoop. Zo is die hooiberg hier op het erf gekomen. Het is wel grappig: als we een oude foto bekijken, kunnen wij precies zien of die vóór of na 1964 is genomen, het jaar waarin die hooiberg hier is opgebouwd.

"Niet te moeilijk doen"

De uitbreiding van mijn vaders bedrijf liep dus voorspoedig, maar het werk dat uitgevoerd moest worden om de molen leefbaarder te maken liep minder vlot. Je weet wel, die klussen die mijn ouders op een briefje moesten schrijven voor het polderbestuur. Mijn moeder klaagde er wel eens over: "De molenmakers zouden het helemaal in orde maken, maar daar hebben ze wel tien jaar over gedaan." Want ja, er was gewoon geen geld. En er was elke keer wel wat aan het mechaniek van de molens dat gemaakt moest worden en dus voorrang kreeg. Mijn vader was geboren in 1925 en in zijn jeugd werden overal molens vervangen door mechanische bemaling. De polderbesturen zochten daar al snel een aanleiding voor. Dan waren ze toch al van plan over te stappen op mechanische bemaling en dan zeiden ze: "Joh, die molenaar heeft altijd wat te zeuren. We

Molenverhalen

zetten die molen stil, dan geven we die vent een slag en zijn we van die ouwehoer af.” Dat gebeurde nogal eens, dus om die reden zei mijn vader wel eens tegen mijn moeder: “Niet te veel zeuren tegen het polderbestuur dat er zus of zo opgeknapt moet worden.”

Er waren natuurlijk ook wel eens molenaarsvrouwen waar die polderbesturen last van hadden. De insteek van mijn vader was: niet te moeilijk doen, anders zetten ze de molen stil. Mijn vader interesseerde het niet zo veel wat hij verdiende. Zolang hij 's morgens en 's avonds maar te eten had, vond hij het prima. Zo kan het dus ook: hij heeft zeven kinderen grootgebracht en we hebben altijd te eten gehad.

In mijn lagere schooltijd hielp ik mee met koeien melken. Mijn vader had inmiddels zo'n 30 koeien, dus dat was gigantisch veel handwerk. Daarom moesten we om beurten helpen melken. Dat ging het rijtje af: eerst mijn oudste broer, toen mijn derde, toen mijn middelste broer en – zodra ik goed en wel een koe kon vasthouden – ik. Ik mocht als ik uit school kwam niet bij een vriendje gaan spelen. Ok, dat mocht wel, maar alleen ná melktijd. Geen probleem trouwens, want de vriendjes uit het dorp kwamen wel naar hier. Die zaten hier altijd. Mijn broer Rien hield nogal van voetbal. Kijk, dat stukje grond was het voetbalveldje. Elke zaterdagochtend waren er hier tien, twaalf, dertien jongens van het dorp om te voetballen. Ze sloopten dan de waslijnen, want die hingen in de weg. Mijn moeder zorgde voor een kan chocolademelk. Gezellig toch?

Naar de kerk in Alphen

Aan de andere kant waren we door ons geloof wel buitenbeentjes in het dorp. Mijn ouders zijn rond 1956 lid geworden van de Vergadering van Gelovigen. Dat is een groep die zich in 1880 heeft afgescheiden van de Hervormde Kerk. Ze proberen zo Bijbelgetrouw mogelijk hun leven in te vullen. Zo geloven ze bijvoorbeeld niet in de kinderdoop, omdat dit niet in de Bijbel voorkomt. Dat is namelijk een keuze die je pas

kan maken als je wat ouder bent. Ik heb mezelf om die reden pas laten dopen toen ik 19 was. Wij gingen naar de kerk in Alphen aan den Rijn. Daar werden wel eens opmerkingen over gemaakt. In Aarlanderveen staan vier kerken: een christelijk-gereformeerde, een gereformeerde, een rooms-katholieke en een hervormde. “Maar die lui van Slingerland vinden er geen één goed van de vier, die moeten naar Alphen.” Als kind vond ik het wel eens lastig dat mijn schoolgenootjes in het dorp naar de kerk gingen en ik niet.

Officieel staat in het reglement van het polderbestuur dat je als molenaar op zondagmorgen tot 12 uur vrij hebt om ter kerke te gaan. Dat reglement dateert uit 1952 maar is nooit vernieuwd, dus het geldt in feite nog steeds. Meestal wordt er door de peilmolenaar, die het sein geeft om te gaan malen, wel rekening gehouden met collega's die kerkganger zijn. Dus we malen wel op zondag, maar alleen als het echt nodig is. We hebben vroeger wel eens een peilmolenaar gehad die het presteerde om van zaterdag- op zondagnacht te malen. Om 9 uur stopte hij dan om naar de kerk te gaan. Mijn vader heeft hem toen aangeraden dat niet meer te doen: “Je houdt jezelf en twee collega-molenaars een nacht uit bed en zodra je in de kerk zit, zit je anderhalf uur te slapen. Wat moet je dan in de kerk? Op zo'n manier doe je niet aan geloofsbeleving, want je zit er gewoon voor de vorm.”

Van school

Ik was 16 jaar en zat op de Lagere Agrarische Landbouwschool toen ik zei: “Ik wil van school af, ik wil aan het werk.” “Nou,” zei mijn moeder, “maar als je hier thuis wilt blijven wonen, moet je wel gelijk werk zoeken.” Ik dacht: dat is goed. Ik vond binnen een paar maanden werk bij een tuinder in Boskoop. Na een half jaar daar gewerkt te hebben, kon ik aan de slag bij een agrarisch loonbedrijf. Ik werkte hoofdzakelijk bij melkveehouders. Daar was het 's zomers topdrukte en 's winters rustig. In de zomer

Molenverhalen

maakte ik weken van 70 à 90 uur, maar als je 17 of 18 jaar bent, maakt dat niet zo veel uit.

De molenviergang was in 1962 eigendom geworden van de Stichting Molenviergang Aarlanderveen, maar de molenaars waren nog steeds in dienst bij het bestuur van de Drooggemaakte Polder Westzijde. Op 1 januari 1979 werd het polderbestuur opgeheven en ging de polder samen met 12 andere polders op in het nieuwe waterschap De Aarlanden. Vóór de fusie maalde ik af en toe als vervanger voor onze buurmannen Dirk van Harten en Kees Borst. Dirk was molenaar op de ondermolen en Kees op de middenmolen. Dat gebeurde een paar keer per jaar, bijvoorbeeld als ze een bruiloft hadden of iets anders waar ze naartoe moesten. Dit werd gewoon onderling geregeld. Als beloning kreeg ik 5 gulden of een pakje shag. Maar bij het nieuwe waterschap moest dit worden vastgelegd en zo kwam ik officieel te boek te staan als vervanger. Zo werd ik een keer gebeld door het waterschap toen er vervanging van een machinist nodig was op een elektrisch gemaal in de Vierambachtspolder. “Kan jij met een machinegemaal malen als die man drie weken met vakantie gaat?”, vroegen ze. “Als je mij uitlegt hoe dat ding werkt, denk ik dat me dat wel lukt”, antwoordde ik. Zo gezegd, zo gedaan. Ik moest mijn uren maar bijhouden en inleveren op kantoor van het waterschap. Op die manier kwam ik dus in contact met het waterschap en was mijn bodem daar gelegd.

Machinist op een gemaal

Toen ik daar een keer op kantoor was, sprak ik met het hoofd technische dienst. Ik zei: “Nou, als er eens een functie van machinist op een gemaal met woonhuis vrijkomt, dan houd ik mezelf aanbevolen.” Ik wilde natuurlijk het liefst mijn vader als molenaar opvolgen, maar ik wist dat hij voorlopig niet van de molen af zou gaan. Ik had inmiddels verkering met Rita en had geen zin om tien jaar verkering te hebben, voordat we konden trouwen en samenwonen. Op een gegeven moment kwam er een gemaal vrij in Ter

Aar en belden ze mijn moeder om te vragen waarom ik nog niet gereageerd had op de advertentie. “O,” zei mijn moeder, “Hij weet waarschijnlijk niks af van die advertentie, want hij heeft het te druk om de krant te lezen. Het was namelijk midden in de zomer, dus ik was ontzettend druk met mijn werk via het loonbedrijf. Ik heb toen alsnog snel gesolliciteerd. Ik was één van de 66 sollicitanten, maar mocht op gesprek komen. Het betrof een volledige baan bij het waterschap, waarbij ik deels als machinist het gemaal moest bedienen en deels als onderhoudsmedewerker in de buitendienst werkte. Daarnaast mocht je het woonhuis bewonen dat bij het gemaal zat. Het gemaal en het huis stonden midden in Ter Aar op de fundering van een voormalige windmolen. Ze hadden het huis over het scheprad heen gebouwd en aan de kant van het scheprad stond dus de pomp. Voor bewoning bleef maar weinig ruimte over, het ging om een huisje van zo’n 7 bij 8 meter. Tijdens de sollicitatie heb ik meteen gezegd: “Ik heb er zin in, maar als mijn vader van de molen afgaat, wil ik terug naar Aarlanderveen, naar de molen. Als dat niet kan, moet je het nu meteen zeggen, want dan trek ik me terug.” Toen zeiden ze bij het waterschap: “Oh, ja, ja. Nou, als het zo ligt, dan moeten we maar afspreken dat het zo zal gaan als je vader vertrekt.” Het was een mondelinge afspraak, die we van beide kanten serieus namen. Bij het waterschap dachten ze natuurlijk: nou, die zorgt wel dat de polder op peil blijft. Die weet er alles van, want hij heeft van jongs af aan niks anders meegemaakt dan wonen op een molen. Zo ben ik dus per 1 augustus 1981 machinist/onderhoudsmedewerker geworden. Een maand later, op 1 september ’81, zijn Rita en ik getrouwd en in Ter Aar gaan wonen. Vrij vlot achter elkaar kregen we daar drie kinderen.

Mijn werk als machinist hield in dat ik ’s nachts moest malen, omdat er dan goedkope stroom was. Om 11 uur ’s avonds beginnen en ’s morgens om 7 uur stoppen. Verder moest ik het

Molenverhalen

gemaal af en toe smeren en vuil vissen, wat vooral 's zomers en in de herfst het geval was. Voor elk maaluur kreeg ik een half uur vrij in werktijd. Ik maalde gemiddeld zo'n 950 uur, dus ik had zo'n 425 vrije uren, buiten mijn normale vakantie. Mijn collega's bij het waterschap waren wel eens jaloers.

Plannen om de molens te vervangen

Juist in die tijd waren ze bij het waterschap De Aarlanden aan het bekijken hoe ze de molenviergang konden vervangen door mechanische bemaling. Die kwestie was in de tijd vóór de fusie ook al drie, vier keer aan de orde geweest. In periodes met hoog water en weinig wind, waarbij de molens de polder haast niet droog konden houden, zei het polderbestuur: "Dit gaat niet meer zo met die molens, we moeten mechanisch gaan bemalen." Dan werd een gemalenbouwer uitgenodigd om een plan te maken en een offerte in te dienen. Nou was het toen zo dat de boeren, de ingelanden, meebetaalden aan die ene geldpot waar het polderbestuur alles uit bekostigde. Op het moment dat zo'n gemalenbouwer dan vijf à zes weken later zijn plan op tafel legde in de vergadering, waren ze al lang weer vergeten hoe erg de wateroverlast was geweest. Inmiddels was er al weer wind geweest en de molens hadden het water al lang weer weggemalen. Als dan het kostenplaatje ter tafel kwam, vonden de ingelanden het veel te duur, want er gingen natuurlijk gigantische bedragen aan de bouw van gemalen. "Het water is nou weg, ga jij ook maar naar huis", klonk het dan.

Maar toen kwam die fusie van waterschap De Aarlanden in '79. Toen had men een samengevoegd budget van dertien polders in één geldpot. En of je dat nu in polder A of in polder B besteedt, dat maakt niet uit. Juist toen, in 1980, was er een natte winter met weinig wind en was er dus wateroverlast. Het waterschap vond dat het nu echt anders moest, dat de bemaling met windmolens achterhaald was. De dijkgraaf, de voorzitter van het

waterschap, had het ook aan de ingelanden van de polder beloofd: "We gaan hier wat aan doen." Inmiddels was de molenviergang sinds 1962 eigendom van de molenstichting en die had als taak de molens in maalvaardige staat te onderhouden. Je kon dus de molens niet buiten bedrijf stellen zonder de stichting erbij te betrekken. Daarnaast kreeg de molenstichting subsidie van de provincie Zuid-Holland, het Rijk en de gemeente Alphen aan den Rijn voor het onderhoud van de molens.

Vooraf de provincie Zuid-Holland kwam tegen de plannen van het waterschap in het geweer. Daar werkten mensen met hart voor de molens zoals de heren Vellekoop, De Kramer en Ottevanger. "Luister eens, dat gaat zo maar niet", zeiden die. "Wij hebben zo veel geld in het onderhoud gestoken. Er was nogal eens pech in Aarlanderveen: Er is een molen van zijn heipalen afgeschoven. Er is drie keer een wiekenkruis naar beneden gekletterd. Drie molens zijn tot de grond toe afgebrand. Het is allemaal weer op onze kosten hersteld en nu willen jullie de molens stilzetten? Dat kan ook wel anders. Denk eens aan noodbemaling die alleen inspringt als de viergang de polder zelf niet droog kan houden, omdat het windstil is."

Halve waarheden en leugens

Het is uiteindelijk een hele discussie geworden tussen de provincie en het waterschap, waarbij zijdelings ook de gemeente Alphen en de molenstichting betrokken waren. Dat heeft meer dan tien jaar geduurd. Kijk, er waren natuurlijk ook ambtenaren bij betrokken. Ik ben als molenaar in dienst van het waterschap zelf ook voor 50% ambtenaar, maar de ambtenarij staat er nou eenmaal niet om bekend uit te spatten van werkactiviteit. Daarnaast speelden er veel verschillende, soms tegengestelde belangen. De spanning liep af en toe hoog op. Er is radio, televisie en van alles bij geweest. Op een gegeven moment was de dijkgraaf zelfs een keer heel boos op collega-molenaar Piet van den Bosch en mij. In de krant stond dat we hadden gezegd dat de dijkgraaf het bestuur voorloog

Molenverhalen

met halve waarheden en leugens. De dijkgraaf vond dat we ons over die uitspraak bij het bestuur zouden moeten verantwoorden en hij zei tegen mij: "Ik verwacht dat je komt, als je gevraagd wordt op de vergadering te verschijnen!" Ik zei: "Nou, ik ben zo opgevoed dat als ik ergens een uitnodiging voor krijg, ik ernaartoe ga. Kom ik niet, dan geef ik een gegronde reden." Piet en ik hadden natuurlijk al even in oude krantenknipsels gezocht en daarin een bericht gevonden dat bewees dat onze bewering klopte. Dat was een stuk waarin de dijkgraaf had gezegd dat de molenviergang te duur was, er elke keer wat mee was en het waterschap steeds moest betalen. Een regelrechte leugen, want het onderhoud ligt bij de molenstichting en niet bij het waterschap. Dus Piet en ik zeiden: "Als wij op het matje geroepen worden in de vergadering, dan trekken we die krant uit onze kantzak en dan gaan we voorlezen." Als hij dan gaat roepen "Tsjja, dat staat in de krant!", dan zeggen wij "Ja, dat van ons ook." Die uitnodiging voor die vergadering is trouwens nooit gekomen, maar dit even als voorbeeld hoe heftig het soms was.

**UNIEKE VIERMOLENGANG
BEDREIGD**

door ELS PALMKOECK

AARLANDERVEEN, zaterdag
Als het aan het nieuwe Waterschap de Aarlanden ligt behoort de unieke bemaling van de Droomgemaal-Polder (480 hectare) binnenkort tot het verleden.

Sinds 1788 bemaalt de viergang Aarlanderveen de bij Alpen aan den Rijn gelegen polder. De vier molens bemaalen trappewijze de polder. Het is de enige polder in Europa waar nog een viervanglenging in vol bedrijf is. De Vereniging De Hollandse Molens en de Stichting Molenviergang Aarlanderveen (sinds 1965 eigenaar van de viergang) wil dat graag zo houden.

„Een effectieve en efficiënte peilbeheersing staat voorop. De molens zijn voor het bemalen afhankelijk van de wind en vooral de boeren uit de omgeving zijn daar het slachtoffer van. Vooral in de wintermaanden vinden soms peiloverschrijdingen plaats van 30/40cm.

De molens zijn niet functioneel meer voor de waterbeheersing in de polder. We hebben in het verleden al regelmatig een hulpgemaal moeten plaatsen. De agrariërs hebben recht op een

optimale oplossing: een automatisch gemaal.

We begrijpen de ongerustheid van de molenaars, maar we zijn op het ogenblik bezet met het uitwerken van plannen, waaraan natuurlijk een prijskaartje zit”, verklaart Gerrit Steenge, secretaris van het Waterschap.

Onzekerheid

Het hullen staat het molenaarspaar Cornelis (51) en Gerarda Borst van de tweede molen nader dan hilsen: „We kunnen hier wel met 27 viervangen gaan zitten hullen, maar dat verandert niets. We leven in onzekerheid, horen allerlei geruchten maar krijgen van de hogheren zelf niets te horen.

We willen er alles aan doen om onze viergang draaiend te houden. Een klein gemaaltje erbij is volgens ons de beste oplossing, maar zo groot automatisch gemaal verbetert niets.”

■ Cornelis en Gerarda Borst met een treurig gezicht voor „hun molen”.
Foto: NICO KOSTER

1986: Bericht in de Telegraaf over de bedreigde viergang (Bron: www.Delpher.nl)

De viergang behouden

Uiteindelijk viel rond 1992 het besluit dat de viergang in werking zou blijven. Toen is besloten

dat de molenviergang de hoofdbemaling in de polder blijft verzorgen, maar er daarnaast drie noodgemalen moesten komen. Hier bij de Putmolen één, bij molen no 2 één en bij molen no 3 één. Die kunnen tijdelijk de taak van de molen overnemen, maar alleen als het water vijf centimeter boven het zomerpeil staat en er geen wind is. Of als er een molen kapot is. Dat is de functie van het noodgemaal, werd toen besloten. En zo is de situatie nog.

Dit besluit is genomen in de periode dat twee waterschappen samengingen: de Aarlanden en Veen- en Geestlande werden toen De Oude Rijnstromen. Die fusie vond plaats omdat de waterschappen groter moesten worden. In 2005 heeft er nóg een keer zo'n fusie plaatsgevonden. Toen is het Hoogheemraadschap van Rijnland ontstaan, waar we nu bij horen. Toen de twee waterschappen rond 1992 gingen fuseren is er een interim-bestuur aangesteld. Daarna volgden bestuursverkiezingen en zou een nieuwe dijkgraaf worden aangesteld. Het was al bekend dat de voormalig dijkgraaf van De Aarlanden, een voorstander van mechanische bemaling, zich als enige beschikbaar zou stellen voor de functie en zelf denk ik dat het enigszins politiek bekostofd en voorgebakken is om het besluit over de toekomst van de viergang in die korte interimperiode te laten vallen, toen hij niet aan de leiding stond. Al met al heeft het ertoe geleid dat de molenviergang Aarlanderveen tot op de dag van vandaag in werking is, als enige molengang ter wereld.

Nu is de tijdgeest anders en is men bij het waterschap trots een molengang te hebben die nog in bedrijf is, die voor ons de polder bemaalt. De viergang is zelfs een rijksmonument. Toendertijd was de insteek: Hoe komen we er vanaf? Het is achterhaald, het is lastig: Je moet wind hebben. Je moet vier molenaars hebben. Ze moeten alle vier tegelijkertijd thuis zijn om te kunnen malen. Ze weten altijd alles beter. Ze praten je tegen. Noem maar op. Als je wil kan je natuurlijk een hele rij negatieve dingen opsommen om ervan af te willen. Dat werd in

Molenverhalen

die tijd ook gedaan, ik heb er vier plakboeken vol van.

“Vast werk, vaste armoe”

Juist in de tijd dat dit speelde, zei mijn vader dat hij wel wilde stoppen als molenaar en van de VUT-regeling gebruik wilde maken, als ik molenaar zou worden.” We hebben dit toen bij het waterschap laten weten en zo ben ik er in gerold. Ik was in vaste dienst als machinist/buitendienstmedewerker bij het waterschap en ik werd hier eind 1987 molenaar. Het is inderdaad wel bijzonder. Ik werkte op een gemaal dat destijds als ‘de toekomst’ werd gezien, maar koos voor werk op een molen die als ‘achterhaald’ werd beschouwd. In mijn taakomschrijving staat nog steeds dat ik molenaar ben ‘tot het moment dat de mechanische bemaling de taak van de molen overneemt’.

Ik werd omstreeks die tijd nog eens door de secretaris van het waterschap uitgenodigd voor een gesprek. Hij zei: “Zou je dat wel doen? Je hebt nu vast werk en je gaat werken bij molens die straks buiten bedrijf gaan. Ik zei tegen hem: “Joh, vast werk? Dat zegt me niet zo veel. Mijn vader heeft wel eens gezegd ‘vast werk, vaste armoe’.” Daar had die man nog nooit van gehoord. “ Die secretaris was toen dik in de 60 en waarschijnlijk al 40 jaar ambtenaar. Dan kun je van tevoren precies invullen wat je het eind van het jaar hebt verdiend. Maar ja, dat waren mijn vader en ik natuurlijk helemaal niet gewend. Kijk, het molenaarsloon staat vast, maar de andere helft van de verdiensten moet uit de veehouderij komen en daarin staat nooit wat vast. Als er de dag erop een koe dood ligt, heb ik gewoon 1000 euro minder. Zo makkelijk is het. Ook onze werktijden zijn niet vast. Dat heb je op een molen niet, maar ook op een gemaal niet. Als het regent moet het gemaal aangezet worden, maar als het niet regent hoef je niet te malen. Dus dat wisselde nogal eens. Dus ja, die onregelmatigheid was ik gewend. Bovendien hecht ik niet zo aan regelmaat en zekerheid, zoals sommige andere mensen.

Ik heb ook altijd gedacht dat het zo’n vaart niet zou lopen met het buiten werking stellen van de molens. In 1989 was er al eens een principiële uitspraak geweest in een rechtszaak tussen de provincie en het waterschap. De provincie had de begroting van het waterschap, waarin de bouw van de mechanische bemaling was opgenomen, afgekeurd. Het kwam er op neer dat de provincie inderdaad de macht heeft om besluiten van het waterschap terug te draaien. Om die reden dacht ik: Ik moet nog zien of de molens stilgaan. En als ze wel stilgaan, dan ga ik er toch wonen en laat ik de molen wel draaien in mijn vrije tijd. Maar goed, dat is uiteindelijk nooit gebeurd. Inmiddels ben ik al 32 jaar beroepsmolenaar.

Gaandeweg

Het vak van molenaar heb ik gaandeweg geleerd van mijn vader. Daar was hij heel makkelijk in. Zodra je oud genoeg was om de vang te tillen, kon je ook malen, vond hij. Toen ik een heel jong ventje was en mijn vader even weg ging, hoorde ik al: “Let jij even op de molen?” Hij schatte kennelijk in dat ik het wel zou kunnen. Mijn broers Piet, Jaap, Arie en Rien konden trouwens ook allemaal de molen bedienen: met de molen malen, hem stilzetten, de zeilen oprollen, enzovoort. Daarnaast hadden ze allemaal een goede kennis van het weer.

“Let jij even op de molen?” (Foto particuliere collectie)

Niet alle molenaars waren zo. Ik hoorde pas nog een verhaal over Willem Borst, die vroeger molenaar was van de Westeindermolen, de Zelden van Passe bij Zoeterwoude. Zijn zoon

Molenverhalen

woonde al 10 jaar op zichzelf, maar kwam ooit op nieuwjaarsdag bij zijn ouders op bezoek om nieuwjaar te wensen. Die zoon vertelde: “Mijn vader was fuiken lichten in de polder. Er stond een windje, dus wij hadden de molen ingespannen. Toen mijn vader thuiskwam zag hij dat de molen aan het malen was en zei hij: ‘Wat moet jij met die molen, snotneus!’” Die zoon was toen notabene al 35! [lacht] Zo was mijn vader niet. Dat was trouwens ook een traditie waar nooit van werd afgeweken: op oudejaarsavond en nieuwjaarsdag werd er niet gemalen, ook al stond het water nog zo hoog. Want op nieuwjaarsdag moest je bij je ouders nieuwjaar gaan wensen.

“Rina, de lucht doet raar”

Mijn moeder kon ook prima met de molen overweg. Als boer heb je zomers werk op het land en als mijn vader weg was, lette mijn moeder op de molen. In de zomer moet deze molen geregeld in zijn eentje malen, omdat die de Put, het diepste deel van de polder, bemaalt. Hier heb je vaak extra grondwater. Daarom maakt de Putmolen in de zomer meer maaluren dan de andere molens. Deze molen heeft sowieso een aparte positie. De molens 1, 2 en 3 moeten altijd tegelijkertijd malen, omdat ze het water samen trapsgewijs naar een ander niveau brengen. Als je op het rijtje van drie zit en je zet je molen stil, maar je buurman denkt daar anders over en gaat nog een kwartier door met malen, dan loopt de boel over.

Als mijn moeder maalde, was mijn vader wel altijd in de buurt en hield hij ook zelf het weer in de gaten. Mijn moeder had er wel veel kijk op. Toen mijn vader ooit een halve winter op de bovenmolen maalde, omdat die molenaar ziek was, hield mijn moeder hier samen met mijn broers de molen gaande. De molenaar van de bovenmolen had tbc en woonde tijdelijk in een tentje op het erf. Er was geen vervangend molenaar, dus viel mijn vader voor hem in. Dat zal omstreeks 1962 geweest zijn, want we hadden net telefoon. We kregen elektriciteit in

1959. Daarna kwam de telefoonaansluiting en een paar jaar later kregen we waterleiding. Die winter kreeg ze af en toe telefonisch aanwijzingen van Gerrit van der Meer, de molenaar van de middenmolen. Hij belde dan: “Rina,” – zo heette mijn moeder – “de lucht doet raar. Zet de molen maar vast stil, dan ben je in ieder geval op tijd.” Deze molen maakt geen deel uit van de drie, dus kon je hem makkelijker eerder stil zetten.

Mijn moeder is altijd hartpatiënt geweest, maar is toch nog 86 jaar geworden. Terwijl mijn vader nooit wat mankeerde en maar 64 jaar werd. Hij was zo sterk als een beer. Had het nooit koud. Hij droeg alleen zo’n dun jasje van een pak en nooit een overjas. Toen ik de molen en het bedrijf overnam, heeft hij nog maar twee jaar op het dorp gewoond. Toen overleed hij aan een hartaanval.

Hart voor de molen

Mijn vader is in 1979 gestopt met het houden van melkkoeien. Hij heeft toen nog wat vleesvee gehouden. Toen ik in ’89 het bedrijf overnam, ben ik direct weer begonnen met 30 melkkoeien, dus met ongeveer dezelfde hoeveelheid als mijn vader. Voor een Nederlandse boer is dat eigenlijk weinig, de gemiddelde melkveehouder heeft 70 à 80 koeien. Ik moest wel nieuwe stalruimte realiseren, want toen mijn vader stopte met melkvee, is het zomerhuisje opgeknapt door de molenstichting. Daarom heb ik de hooiberg bij de stal getrokken. Inmiddels was ik gras gaan inkuilen en zodoende had ik geen hooiberg meer nodig. Op die manier konden we weer zo’n 30 koeien kwijt.

Het meeste land dat mijn vader huurde, kon ik overnemen. De eerste drie jaar heb ik veel moeite moeten doen om de mondelinge overeenkomsten van mijn vader in schriftelijke huurcontracten om te zetten. Omdat de Pachtwet nogal wat bescherming biedt aan pachters, hebben veel grondeigenaren moeite

Molenverhalen

met de vastlegging van pacht op papier. Ook heb ik mijn best gedaan het versnipperde land bij elkaar te krijgen in één hoek van de polder. Daar heeft Nico Kempenaar mij ook bij geholpen. Hij is de zoon van Cor Kempenaar, de oud-voorzitter van het polderbestuur. De Kempenaren hebben altijd een sociaal hart gehad, ook voor de molenaars. Nico heeft ons een paar keer grond te koop aangeboden voordat het publiekelijk te koop werd gezet. Zo hebben we door aankoop en door grond te ruilen met andere veehouders het land nu allemaal aan deze kant van de provinciale weg liggen. In het verleden moesten we altijd de provinciale weg oversteken met de koeien. Dat is nu voorbij.

“Al zou ik een ton toe krijgen”

Veel moeite, als je bedenkt dat ik ook het bedrijf van mijn schoonvader had kunnen overnemen. Hij had een boerderij met twintig hectare grond erachter tussen Hazerswoude en Benthuisen. Allemaal aan één blok. Er waren geen kinderen die hem op wilden volgen. Mensen zeiden weleens tegen hem: “Waarom gaat je schoonzoon hier niet verder? Agrarisch gezien is dat toch tien keer makkelijker dan in Aarlanderveen?” Dan zei mijn schoonvader: “Ja, maar in Hazerswoude staat geen molen en in Aarlanderveen wel.” En hij had gelijk. Al zou ik een ton toe krijgen, ik ga daar natuurlijk niet wonen op een boerderij zonder molen. De boeren daar hebben de molens al in 1913 gesloopt. Daar ga ik toch niet tussen zitten?

De boerderij van Rita's ouders was een akkerbouw- en groenteteeltbedrijf. Ze hadden vier dochters, die moesten altijd helpen in de tuin. Rita heeft dus groene vingers. We hebben nu ook een groentetuin. Rita doet daar alles in. Ze kan trouwens ook perfect met de molen omgaan. Ze heeft er echt gevoel voor. Mijn collega-molenaars moeten daar weleens om lachen. Wij hebben voor de vier molenaars, vier vervangers. Als je bijvoorbeeld een weekend weggaat, dan regel je dat van tevoren met je vervanger. Maar onderling hebben we

afgesproken dat als één van ons een uurtje ofzo weg moet, ik even kom malen. Een keer moest ik collega-molenaar Frans Verra vervangen, die moest naar de tandarts. Toen Frans na anderhalf uur terugkwam, vroeg hij: “Joh, zal ik nog even een bakkie zetten?” Ik zei: “Ik wil eigenlijk direct naar huis, want er moet daar een beetje doorgemalen worden.” Ik had namelijk veel water bij mijn molen. Toen zei Frans: “Je hoeft niet zo'n haast te maken hoor, Rita heeft er al twee zeilen bijgelegd.” Nee, Rita kan gewoon de molen bedienen. Het is grappig, het gebeurt wel dat ze dingen eerder aan de lucht ziet dan ik. Ik denk niet dat je per se een molenaarskind moet zijn, om daar gevoel voor te krijgen. Ook als buitenstaander kun je dat aanleren.

Molengek

Ik ben als jongste van zeven kinderen mijn vader opgevolgd, want ik ben het meeste molengek. Mijn oudste broer Piet, 11 jaar ouder dan ik, is ook twee jaar molenaar geweest, maar het bleek niks voor hem. Toen die molenaar van de bovenmolen, die tbc had, overleed, moest er een nieuwe molenaar komen. Mijn vader zei tegen mijn broer: “Piet, dat kan jij wel doen.” Hij was toen pas 17 jaar. Dat heeft hij gedaan. Hij is alleen gaan wonen op de bovenmolen. Er was een stalletje bij, een hooibergje en wat land op de kades. Daar kon hij vijf, zes koeien houden. Dat was in '67, '68. Als ventje van zeven ging ik weleens een weekje bij hem logeren en mocht ik klussen voor hem doen. Hij zei dan: “Johan, ga jij de koeien maar halen” of “Ga maar vast de melkbussen halen.” De melk werd opgehaald aan de Rijn. Dus dan moest ik die twee of drie lege melkbussen gaan halen met een karretje. Er was toen nog geen pad zoals nu. Er was alleen een platgelopen graspaadje met wat kolengruis erin om te voorkomen dat je 's winters in de bagger liep. Daar moest iedereen en alles over komen en gaan.

Mijn broer is na twee jaar gestopt en de bloemenhandel ingegaan als zelfstandig ondernemer. Hij heeft nooit meer voor een baas

Molenverhalen

gewerkt. Hij zei: “Als molenaar heb je 40 bazen. Alle boeren weten het beter dan jij. De één vindt dit, de ander dat. Ze komen bij je langs om te teuten en zeggen dan dat je te laat maalt, te vroeg, te lang of te kort.” Hij ervoer het alsof ze zich allemaal met zijn werk bemoeiden. Ik heb dat veel minder. Als een boer bij mij klaagt, dan laat ik hem uitpraten en dan probeer ik zijn klaagzang een beetje te weerleggen. Dan komen ze bijvoorbeeld klagen van: “Het water staat te hoog.” Dan vraag ik: “Denk je nou echt dat het in een andere polder droger is?” Ik kan goed mijn weerwoord geven, omdat ik enorm veel kennis heb opgedaan in de agrarische sector toen ik via dat loonbedrijf werkte. Mij hoeft je niet het verschil tussen zand, klei en veen uit te leggen. Ik zie de boeren niet als figuren die over me willen bazen, maar als collega-boeren.

niet. Ik kijk op de peilschaal om te zien hoe hoog de waterstand is en aan de hand hiervan beslis ik van ‘ik ga nu malen’ of ‘ik maal vanmiddag een paar uur’ of ‘ik maal zo en zo lang’. Daar ben ik vrij in. Zolang ik het water zo dicht mogelijk bij het voorgeschreven peil hou, hoor ik niets van mijn werkgever.

Vrijheid is volgens mij ook iets wat tussen de oren zit. We hebben hier op de viergang ook een jonge molenaar gehad, die het ervoer alsof hij 365 dagen in dienst was. Ik heb toen tegen hem gezegd: “Maar je kan toch aan de hand van de peilschaal en het weerbericht inschatten of je de eerstkomende dagen zal moeten malen of niet? Dan weet je toch of de peilmolenaar je zal bellen.” Ik hoor ook wel van andere jonge vrijwillig molenaars die geen beroeps willen worden: “Nee, niks voor mij, je zit vast aan die

(Foto Ellen Steendam)

Vrijheid

Ik zelf vind juist de vrijheid één van de mooie kanten van mijn beroep. Je hebt geen werkgever die op je handen zit te kijken van: ‘Ben je er al? Ga je nu al weg?’ Er is eigenlijk nooit iemand die er iets van zegt wanneer ik mijn werk doe of

molen”, zeggen ze dan. Hetzelfde zie je bij de geitenfokvereniging waar ik voorzitter ben. Die club is op sterven na dood. Er zijn al 30 jaar geen nieuwe leden meer bijgekomen, want melkgeiten houden betekent dat je ze twee keer op een dag moet voeren en melken. Hetzelfde geldt voor de molen: het regent? Oh, dan moet er gemalen worden. Dat is gebondenheid.

Molenverhalen

Mensen willen tegenwoordig vrijheid, dat zie je in veel dingen terug. Waarom stappen er zoveel melkveehouders over op de melkrobot? Die willen niet meer gebonden zijn aan twee keer per dag op ongeveer dezelfde tijd koeien melken. De jongere generatie wil tegenwoordig vrijdagochtend kunnen beslissen om een weekendje weg te gaan. Als je beroepsmolenaar bent, moet je geen figuur zijn die er om de haverklap uit wil. Gelukkig ben ik zelf geen type dat elk weekend op stap wil.

“Een molen is net een strooppot”

Ik verwacht niet dat er hier na mij een molenaar komt die tegelijkertijd boer is. Gezien de eisen die de overheid stelt, zullen er veel investeringen moeten worden gedaan. Ik ken persoonlijk ook nog maar weinig molenaars die boer zijn. Van mijn kinderen verwacht ik sowieso niet dat ze me op zullen volgen als veehouder. We hebben vier kinderen, waarvan er drie allergisch voor dierstof zijn. Als die een poosje in de stal zijn, beginnen hun ogen al te prikken. Mijn dochter Lia heeft wel haar molenaarsdiploma en is vrijwillig molenaar. Het staat nu een beetje op een laag pitje, omdat ze een baan en twee kleine kinderen heeft, maar binnenkort gaat ze weer malen op de Schapweimolen in Rijswijk. Als Lia dat echt zou willen, denk ik dat de kans groot is dat ze me hier op kan volgen. Maar ze heeft soms haar twijfels. Ze is nogal sociaal en zei laatst: “Pa, ik ben een beetje bang dat ik dan weinig contacten meer zal hebben.” Ik zei: “Hoe kom je daar nou bij?” Er zijn hier altijd mensen, net als vroeger bij mijn ouders thuis. Rita en ik zitten zelden alleen aan de koffie. Als je eenzaam bent op een molen, of een kluizenaar, dan ligt dat aan jezelf. Kijk, als mensen langskomen en je houdt de deur dicht, dan komen ze geen tweede of derde keer. Als je even tijd voor ze maakt wel. En dan nog, waar vinden ze mensen die drie maanden dood in huis liggen? In de stad, niet op het platteland, hoor. Ik zei tegen mijn dochter: “Een molen is net een strooppot, je hoeft er alleen maar het deksel af te halen.”